

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

JELENTÉS

A FEJÉR MEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETÉBEN (SZÉKESFEHÉRVÁR) TETT LÁTOGATÁSRÓL

2005. JÚNIUS 8-9.

A börtönmegfigyelésben részt vett dr. Mátyus István, dr. Kádár András, dr. Gyöző Gábor és dr. Honyek Péter, továbbá dr. Méhes Mária orvos.

A bv. intézet megbízott parancsnoka – aki két éve helyettesít megbízott parancsnokként – nyíltan és a hibákra is kitérve beszélt az intézetről, sokban megkönnyítve a munkánkat. A parancsnok lehetővé tette, hogy minden fogvatartottal a felügyelet közvetlen jelenléte nélkül találkozhatunk, és a felvetett problémákat megvizsgálhassuk.

Általános adatok

1. Létszám

A látogatás időpontjában 167 személyt tartottak fogva az intézetben, akik közül 112 fő volt előzetes fogvatartott, közülük 8 fő nő és 7 fő fiataikorú. Az intézetben 40 fő jogerős fogvatartott tartózkodott, akik közül 32 személy az intézet fenntartásában vett részt, a konyhán, illetve a mosodában dolgozott. A jogerős fogvatartottak elsősorban börtön fokozatban voltak, egy személy pedig fogház fokozatban töltötte szabadságvesztés büntetését, ő egyébként az intézet egyetlen EVSZ-es fogvatartottja. A további 15 személy megőrzéses, szállításon lévő fogvatartott volt, akiket folyamatban lévő ügyük okán, ideiglenesen szállítottak Fehérvárra. A börtön hivatalos befogadóképessége 117 fő, így a látogatáskor 143 százalékos volt az intézet telítettsége. A parancsnok elmondása szerint 2005 januárjában az intézet 200 fő körüli átlagléttszámmal (kb. 175 %-os telítettséggel) működött, ekkor még háromemeletes ágyakat is használni kellett. Látogatásunk idején 1 román, 2 orosz, 1 jordán és egy szerb állampolgárságú fogvatartott tartózkodott az intézetben. Két fogvatartott volt IV. biztonsági csoportba sorolva.

A személyi állományt tekintve 94 a státuszok száma, ebből kettő jelenleg zárolva van, az átlagéletkor 32 év, mindenki legalább érettségivel rendelkezik.

A BVOP írásos válaszában a következőket közölte a zsúfoltsággal kapcsolatban. A jogsértő helyzeten nincs mód változtatni. A 21/1994 (XII. 30.) IM rendelete 1. §-a előírja, hogy az előzetes letartóztatottakat megyei bv. intézetben kell elhelyezni, ha a kényszerintézkedés végrehajtása külön rendelkezés alapján nem rendőrségi fogdán történik. A látogatás időpontjában 112 előzetesen letartóztatott volt az intézetben, ami 5-tel kevesebb mint a befogadóképesség ugyan, azonban az elkülönítési szabályok miatt nem lehet biztosítani a jogszabályban előírt mértékű szabad mozgásteret. Az idézett rendelet 1. §-a lehetőséget biztosít az országos parancsnok számára, hogy más bv. intézetet jelöljön ki kivételes esetben, azonban a többi intézet telítettségére tekintettel ez a jogkör nem jelent megoldást a

problémára. Mivel dolgozó jogerős fogva tartottakat is el kell helyezni a megyei bv. intézetben az intézet-fenntartási munkák elvégzésre, az ő elkülönítésük nagymértékben növeli a zsúfoltságot. Az intézet bővítésének pedig objektív építészeti akadályai vannak.

2. Körletek

A körletek az épület I. és II. emeletén helyezkednek el. Csak a II. emeleten a dolgozó jogerős elítéltek számára kialakított körlet van leválasztva, és működik nyitott körletként. 2-4 és 16-18 férőhelyes zárkák vannak kialakítva, utóbbi típus található nagyobb számban.

A látogatáskor a zsúfoltság különösen a kisebb zárkákban volt elviselhetetlen, mivel a 7 négyzetméternél kisebb zárkában jellemzően három, időnként négy fogvatartott került elhelyezésre. Ezekben a zárkákban, ha a két emeletes ágy, a mosdó, az elkülönített WC és a szekrények által elfoglalt helyet leszámítjuk, **két négyzetméternél is kevesebb hely marad, esetenként négy személyre**. Mivel az előzetes fogvatartottak nap közben nem hagyhatják el a zárkájukat, így ezekben a kis helyiségekben kell eltölteniük napi 23 órát. A nagyobb, jellemzően 30, 35 négyzetméteres zárkákban 8-10 fő tartózkodott, így – bár a törvényben rögzített minimális zárkaterület itt sincs biztosítva – ezek a zárkák lényegesen kevésbé zsúfoltak.

Jelenleg egy EVSZ-zárka működik az intézetben. A zárka a máshol tapasztaltakhoz képest jól felszerelt, a lakóhelyiségben matracos heverők találhatóak, és külön helyiség áll rendelkezésre konyhának.

Egy bútorraktárból alakították ki a női zárkát, amelyhez külön leválasztott folyosó tartozik, és külön fürdőszobával is ellátták.

Az intézetben 3 **fegyelmi zárkát** használnak elkülönítésre, magánelzárás végrehajtására. Ezekben folyóvíz nem található, a vízellátást ballonos módszerrel oldják meg. A zárkák ablakán olyan sűrű rács (tulajdonképpen egy fémlemezbe fűrt kis átmérőjű lukak) található, amely szinte teljesen megakadályozza a természetes fény bejutását.

Az ún. „**dühöngő**” csak az egyik magánzárkán keresztül közelíthető meg, azonban az őrszemélyzet tájékoztatása szerint ezt a magánzárkát és a dühöngőt soha nem használják egyszerre, így a dühöngőben elhelyezett fogvatartott folyamatos megfigyelése biztosított.

3. Munkavégzés

A jogerősen elítélt fogvatartottak közül 32-34 fő végez munkát, némely esetben – kérelemre – az előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottak részére is engedélyezik a munkában való részvételt, a parancsnok tájékoztatása szerint jellemzően akkor, ha várhatóan olyan jogerős büntetésre ítélik, amelynek keretében a jövőben is végezhet majd munkát. Az intézet fenntartásában részt vevő fogvatartottak az intézetben felmerülő asztalos, lakatos és kőműves munkákat végzik el. Az intézetben működik egy kis méretű mosoda, ahol 5 fő dolgozik. A mosoda kiegészítő tevékenységként külső cégeknek is végez mosatást. A teljes munkaidőben dolgozó fogvatartottak a jogszabályi minimumot kapják munkabéreként, azaz kb. havi 17.000 forintot, amiből 5400 forint körüli összeget vonnak le a tartási költségekre.

A parancsnok a munkáltatásról elmondta, hogy külső munkahelyen, a Köfém-nél várható további munkáltatás beindítása, amennyiben sikerül az amerikai tulajdonossal megállapodni.

4. Telefonálás

Az intézetben jelenleg még Matáv telefonok működnek, az utcai fülkék díjszabásával. Az intézetben jelenleg csak 3 fülke található, így egy fogvatartottra csak heti kétszer 3 perc jut a kapcsolattartókkal való telefonálásra. Az ügyvéddel való kapcsolattartásra a házirendben nincsen korlátozás megállapítva, azonban a parancsnok és a nevelők elmondása szerint ez is csak heti egy, esetleg két alkalmat jelent, viszonylag rövid időtartamban. Az intézet jelenlegi feltételei mellett nem oldható meg hosszabb tartamú telefonálás. A telefonálást különösen az nehezíti meg, hogy pénteken és a hétfévén az intézetben kis létszámú személyzet tartózkodik, így nincsen felügyelő, aki a fogvatartottakat kikísérhetné a telefonhoz. Így a hétfévén nincs lehetőség telefonálásra.

A parancsnok elmondta, hogy 2005. júliusig a BV-Fon kft. új telefonrendszert szerel fel, amely csak az előre megadott számokat engedi hívni, így könnyíti a felügyelet munkáját. A parancsnok hozzátette, hogy beszereztek 3 utcai fülkét is, amelyeket a sétálóudvaron helyeznek majd el, így séta közben is nyílik majd lehetőség telefonálni. Mindezek az újítások a duplájára növelhetik a teljes telefonálásra használható időt.

Remélhetőleg a sétaudvaron elhelyezett telefonokat hétfévén is lehet majd használni.

5. Látogatás

Az intézetben két ügyvédi beszélő-helyiség található. Az elítéltekhez érkező látogatók számára asztali beszélő áll rendelkezésre. Folyamatban van a látogatói beszélő-helyiség egy részének leválasztása, és ott egy „családi sarok” kialakítása, elsősorban a gyermek látogatókra figyelemmel.

Az előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottak főszabály szerint csak plexivel elválasztott helyiségben fogadhatják kapcsolattartóikat (akikkel csak telefonon keresztül érintkezhetnek), az asztali beszélő olyan ritka lehetőség, amelyet a fogvatartottak elmondása szerint csak „jutalomból” engedélyeznek a számukra. (E problémáról lásd bővebben az általános panaszokkal foglalkozó részt.)

Az intézet parancsnoka írásos válaszában arról tájékoztatta a Magyar Helsinki Bizottságot, hogy a pénzügyi fedezet megérkezett a látogatóhelyiség átalakítására, a megfelelő átalakítás megtörtént, július 1-je óta szabad asztali beszélőt biztosít a bv. a fogva tartottak részére. Plexis beszélő a IV-es biztonsági csoportba sorolt fogva tartottaknál fordul elő.

6. Élelmezés, kiétkeztetés

Az intézetben költségvetési körben oldják meg az élelmezést. A főzést, illetve az előkészítést szakképzettséggel rendelkező elítéltek végzik. A felügyelők ugyanazt a kosztot kapják, mint a fogvatartottak, és ami még egyedibb, ugyanazokat az adagokat is. A látogatás során a megfigyelők is az intézetben ebédeltek, az étel jó minőségű volt, az adagok kiadósak.

A 2005. júniusi első dekád étlapja:

Nap	Reggeli	Ebéd		Vacsora
jún.01	Tea, méz, margarin	Karfiolleves	Zöldborsófőzelék, rántott párizsi	Ízes bukta
jún.02	Tea, májkrém	Burgonyaleves	Rakott kel	Zsíros kenyér, v. hagyma
jún.03	Karamell, fonottkalács	Daragaluska leves	Cigánypecsenye, burg., sav.	Diós tészta
jún.04	Tea, kenőmájás	Tojásleves	Lecsós virsli, tarhonya	Tea, löncs
jún.05	Sajt, alma	Hamisgulyás	Húsos rakott tészta	Tea, felvágott
jún.06	Kakaó vaj, vegyesíz	Zellerkrémleves	Bácskai rizses hús, sav.	Sült virsli, ketchup
jún.07	Jam, margarin	Pulykaragu leves	Aranygaluska, van. öntet	Tea, májkrém
jún.08	Tea, felvágott	Zöldbableves	Milánói sertésborda	Finomfőzelék, vagdalt
jún.09	Kefir	Nyírségi gombóclevés	Rántott hal, rizs, tartár	Tea, felvágott
jún.10	Sült szalonna, v. hagyma	Lencseleves	Burgonyafőzelék, sertéspörkölt	Pizza szelet

Az intézetben személyesen tapasztaltak, illetve a fogvatartottak elmondása alapján nyilvánvaló volt, hogy a jogszabályilag meghatározott energiamennyiségeknél az intézetben lényegesen többet biztosítanak (például fél liter levest adnak a többi intézetben általános 3 dl helyett). A fogvatartottak szórványosan panaszolták a reggeli és a vacsora mennyiségét, kevésnek érezték a 20 grammos mézet, dzsemet ugyanennyi margarinnal, vagy a kis méretű májkrémet, fél liter teával.

A parancsnok elmondta, hogy viszonylag gyakran költenek többet, mint a napi 320 Ft-os alapnorma, amit úgy fedeznek, hogy más napokon az intézetben készített péksüteményt adnak a fogvatartottaknak, amit messze a szokásos beszerzési ár alatti költséggel állítanak elő.

Az intézetben működő boltot külső vállalkozó üzemelteti, aki háromnegyed éve van kapcsolatban az intézettel. Az árlista néhány zárkában is megtalálható, a boltban azonban minden fel van címkézve, a legtöbb fogvatartott így tudja meg az árakat. Bizonyos termékek más árban szerepeltek a listán, mint ami rájuk volt írva, az árlista szerint például a Nescafé 650 Ft-ba került, míg a csomagra 690 Ft volt írva. Összességében a bolt árai a kiskereskedelmi forgalomban átlagos áraknak felelnek meg, azonban néhány termék, például a fent említett kávé ára aránytalanul magasnak tűnik (a kaposvári bv. intézetben ez a termék 599 Ft-ba került).

Az intézeten belül működő bolt árai:

Termék	Ár	Termék	Ár
Coca-Cola 2l	295,- Ft	WC papír 4 tekercs	125,- Ft
Coca-Cola 1l	235,- Ft	Tartós tej 2,8 %	195,- Ft
Mars/Bounty csoki	110,- Ft	Nescafé 75g zacskós	690,- Ft

Sport szelet 33g	70,- Ft	Sertésmájkrém	70,- Ft
Balaton szelet	60,- Ft	Mustár tubusos	135,- Ft
Győri nápolyi	195,- Ft	Kristálycukor	240,- Ft
Negró	140,- Ft	Fogkefe	100,- Ft
Dosia mosogatószer	250,- Ft	Őszibarack befőtt	285,- Ft
Szappan	80,- Ft	Képeslap	95,- Ft

A parancsnok rámutatott, hogy az üzlet árait negyedévente ellenőrzik, összehasonlítják a kiskereskedelmi árakkal.

7. Fenyítések, kényszerítő eszközök, rendkívüli események, jutalmak

2004-ben, az intézetben 3 alkalommal került sor kényszerítő eszközök – testi kényszer és bilincs – alkalmazására (a statisztika szerint 2 dühöngővel szemben alkalmaztak testi kényszert, 1 utasítást megtagadóval szemben testi kényszert és bilincset). 2005-ben a látogatás időpontjáig egyszer alkalmaztak kényszerítő eszközt (testi kényszert és bilincset, dühöngővel szemben).

Rendkívüli esemény utoljára 2004. őszén történt (szökés), az átlagnál több viszont az öngyilkossági kísérletek száma, főleg a fiatalok körében, ezek nagy része csak „jelzés” értékű, ún. „falcolás”.

2004-ben 142 alkalommal került sor fenyítésre. A fenyítések közül 116 feddés, 8 kiétkezés-csökkenés és 18 magánelzárás fenyítés volt.

A parancsnok elmondta, hogy véleménye szerint a magánelzárás nem hatékony, esetenként kontraproduktív fenyítés. Hozzátette, hogy mivel a fogvatartottak tudják, hogy 2-3 feddés után már elveszíthetik a feltételes szabadság lehetőségét, így a legenyhébb feddés-fenyítést is komolyan veszik.

Ugyanebben az időszakban 391 jutalmazásra került sor, amiből többek között 97 dicséret, 239 soron kívüli látogató fogadása, 28 rövidtartamú eltávozás és 3 kimaradás volt. Az előzetes fogvatartottak 109, a jogerős büntetésüket töltők 282 jutalmat kaptak. Tekintve, hogy az intézetben 50 főnél alacsonyabb a jogerős fogvatartottak száma, így ők átlagosan 5-nél több jutalmat kaptak, és több mint felüknek volt alkalma elhagyni az intézetet. Ezek az adatok jóval meghaladják a magyar átlagot.

Parancsnoki láda minden szinten rendelkezésre áll. A parancsnok tájékoztatása szerint a parancsnoki meghallgatásokon túlnyomó részt kérések hangzanak el, a panaszok száma kevés. A parancsnok negyedévente „fórumot” tart, a zárkafelelősök (és az utóbbi időben minden zárkából még egy személy) részvételével, ahol meghallgatja a fogvatartottak kéréseit, panaszait, javaslatait, és azokat közösen, a lehetőségekhez képest „megvitatják”.

8. Fürdés

Fürdésre a nem dolgozó fogvatartottaknak hetente két alkalommal, a dolgozóknak és a nőknek minden nap van lehetőségük. Szintenként egy fürdő található, az egyik felújítása folyamatban van, a női zárkához külön fürdő tartozik.

A zárkákban nincs melegvíz, ennek biztosítása a parancsnok becslése szerint egy legalább 3 millió forintos beruházást igényelne.

A fogvatartottak a fürdésből vihetnek magukkal a zárkákba ballonban melegvizet, illetve mosáshoz is kérhetnek be.

9. Vallásgyakorlás

A vallásgyakorlás az intézetben biztosított, a kultúrhelyiségben imasarkot alakítottak ki, a római katolikus lelkész szombatként tart misét, és heti egy alkalommal tart igény szerint egyéni meghallgatásokat. Ezen kívül egy református lelkész is rendszeresen látogatja az intézetet, de sor került már buddhista segítő látogatására is.

10. Szabadidő

Minden zárkában található TV-készülék, a jogszabályi előírásoknak megfelelő saját készülék behozható. A reggeli tv-nézés délelőtt 9 órától engedélyezett. Hétköznap 23 óráig, péntek-szombaton korlátlan ideig van lehetőség tv-nézésre.

A körleten található egy edzőterem, amelyet elvileg minden fogvatartott igénybe vehet, 1 óras időtartamban, 7 fős csoportokban.

Két sétaudvar található az intézményben. A nagyobbik udvaron kosárlabda-palánk és tornaszerek találhatóak. Az udvar tiszta, rendezett (virágokkal, növényekkel is díszített), padokkal is el van látva. Az udvar kis mérete, illetve a különböző „tereptárgyak” miatt a futballozás nem megengedett, ám a szabad levegőn tartózkodás ideje alatt nem kötelező sétálni, akár az elhelyezett padokon is lehetőség van pihenni.

A másik, rendkívül kis méretű sétaudvart a nők és a IV. biztonsági csoportba soroltak szabad levegőn tartózkodásának biztosítására használják.

Az egyes megrendezésre kerülő kulturális rendezvényeken való részvételt a parancsnok engedélyezi. Az intézet könyvtárában német, angol és orosz nyelvű házirendet is találtunk, azonban nem minden hatályos jogszabály érhető el, így például egyáltalán nincsen példány a büntetőeljárásról szóló hatályos 1998. évi XIX. törvényből.

Általános panaszok

1. A nem dolgozó fogvatartottak közül számosan panaszolták azt, hogy az intézetben csak heti két alkalommal van fürdés. Ráadásul a fürdés időpontja vagy hétfő és szerda, vagy kedd és csütörtök, így előfordul, hogy két fürdés között 5 nap telik el. Bár a Bv.tvr. szerint csak heti 1 alkalommal kell biztosítani a nem dolgozóknak fürdést, a mai higiéniai igényeknek és követelményeknek a heti két fürdés nem felel meg. A fürdés hossza a fogvatartottak szerint ritkán hosszabb 5 percnél, így állandóan sietni kell.

A parancsnok elmondta, hogy mindkét szinten van zuhanyzó helyiség, amelyek közül egyet a látogatáskor újítottak fel. A felújítás után mindkét szinten eggyel több zuhanyzófülke lesz, ami valamivel hosszabb fürdésre ad majd lehetőséget. Heti több fürdésre azért nincs lehetőség, mivel az előzetes fogvatartottakat csak a felügyelők kísérhetik a zuhanyzóhelyiségbe. A zárkák

nyitásához minimum két felügyelő kell, azonban pénteken és a hétvégén az intézet csökkentett létszámmal működik. Ilyenkor egy szinten csak egy felügyelő tartózkodik, így a zárkából a fürdőhelyiségbe kíséréshez nincsen elég ember. Megoldást csak az hozna, ha növelnék az intézet dolgozóinak számát.

A parancsnok az írásos válaszában arról tájékoztatta a Magyar Helsinki Bizottságot, hogy a felügyelők a dolgozó fogva tartottakkal naponta körbejárnak, és azokban a zárkákban, ahol kéri, ballonban biztosítják a melegvizet.

A BVOP írásos válaszában hozzátette: a zuhanyzó felújítása, ill. bővítése befejeződött, így a fürdésre fordítható hossza megnőtt (személyenként átlagosan 6 perc), a fürdési alkalmak számát hőség idején 2-ről 3-ra emelik. A parancsnok a felügyelők számára előírta, hogy naponta egy alkalommal biztosítsanak melegvizet az azt igénylők számára, amely rendelkezés betartását a biztonsági szolgálat vezetői rendszeresen ellenőrzik.

A higiéniai helyzetet tovább rontja, hogy a zárkákban nincsen melegvíz, így a fogvatartottak a zárkákban hidegvízzel mosakodhatnak, borotválkozhatnak. Ezt ellensúlyozandó a parancsnok engedélyezte, hogy a fogvatartottak ballonban melegvizet vegyenek a fürdőhelyiségből, és azt a zárkájukban használják fel. Mosáshoz is kérhetik melegvíz vételezését. Ez azonban a fogvatartottak elmondása szerint nem működik kielégítően, mivel a felügyelők – leterheltségük okán – nem szívesen kísérik a fogvatartottakat a fürdőhöz. A probléma leginkább a hétfői időszakban kritikus, amikor csökkentett számú őrszemélyzet tartózkodik a körleteken, így ekkor szinte egyáltalán nem áll módjukban a fogvatartottakat kikísérni, ezért azok nem jutnak melegvízhez. Az előzetes fogvatartottak saját ruhájuk mosásának céljából is nehezen jutnak melegvízhez. Egyébként a merülőforralóval való mosdóvíz-melegítés tilos.

A parancsnok beszámolt arról, hogy csak körülbelül 3 millió forint lenne a melegvíz bevezetése a zárkákba, azonban az intézet ezt a beruházást szűkös költségvetéséből nem tudja megvalósítani.

2. A látogatók fogadásával kapcsolatban az előzetes fogvatartottak közül sokan tartották sérelmesnek a jelenlegi helyzetet, azaz azt, hogy fő szabály szerint plexiüveggel vannak elválasztva hozzátartozóiktól. Elmondták továbbá, hogy az előzetes fogvatartottak is juthatnak úgynevezett asztali beszélőhöz, azonban ezt ki kell érdemelni, és csak kb. háromhavonta jutnak ilyen lehetőséghez. A plexis beszélőt a gyermekes apák azért sérelmezik, mert így nem tudnak gyermekükkel testi kontaktust létesíteni. A látogatói oldalon is csak egy telefon van, így ha több látogató érkezik, akkor a telefonon keresztül csak egyikük beszélhet a fogvatartottal. Mindezek a körülmények megnehezítik a kapcsolattartást.

Álláspontunk szerint az előzetes letartóztatottak kapcsolattartásánál alkalmazott plexiüveg-elválasztás jogszerűtlenül korlátozza az előzetesen fogvatartott kapcsolattartási jogát, amely még biztonsági szempontból (tárgyak átadásának megelőzése, stb.) sem lehet indokolt.

A 6/1996-os IM rendelet 89. § (3) bekezdése alapján a látogatást az erre kijelölt helyiségben, asztal mellett, ülve kell lebonyolítani. Amennyiben az intézet biztonságának a védelme indokolja, a parancsnok elrendelheti, hogy az elítélt a látogatóval rácson keresztül, vagy zárt fülkéből, telefonon beszélhessen, ez azonban nem állapítható meg általánosan valamennyi előzetes fogvatartottakra. A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet III. sz. (Venyige utcai) objektumában a hasonló plexis beszélőt nagyobb részben normális beszélővé alakították

ugyanezen megfontolásokból és a Legfőbb Ügyészség elmarasztaló állásfoglalásának eredményeként.

A parancsnok elmondta, hogy az intézet vezetése tisztában van a problémával, és utalt arra, hogy – ahogy azt már fentebb is említettük – záros határidőn belül, feltehetően augusztus-szeptember körül a látogatóhelyiség átalakításával további beszélő helyeket fognak kialakítani, és a jelenlegi plexis beszélők közül csak egy marad majd meg. A látogatók fogadására használt helyiségben kapott helyet a rendőrségi kihallgató is; a parancsnok ezt a két részt egyesítené és tenné többfunkcióssá, így kihallgatás során a rendőrség is több helyet kapna, illetve látogatáskor egyszerre több fogvatartott találkozhatna a családjával.

A BVOP tájékoztatta a Bizottságot, hogy már használható az a látogatók fogadására szolgáló helyiség, melyben az asztali beszélőre van lehetőség, emellett a családi beszélő céljára megvalósítás előtt áll a családi sarok kialakítása is.

3. A kapcsolattartással összefüggésben a másik komoly visszasság oka nem az intézetnél, hanem a hatályos jogszabályokban keresendő. Több előzetes fogvatartott panaszolta, hogy a kapcsolattartás engedélyeztetése nagyon hosszú ideig tart, jobb esetben két hetet, rosszabb esetben egy hónapnál is hosszabb időt vesz igénybe. Ez nem csak azért sérelmes a fogvatartottaknak, mert fogvatartásuk első, bizonytalan időszakában lenne igazán szükségük a hozzátartozóikkal való kapcsolatra, hanem azért is, mert az előzetes fogvatartottak a kapcsolattartás engedélyezéséig csomagot sem kaphatnak. Így előfordulhat, hogy az előzetes fogvatartott, akit az intézet nem lát el ruhával, egy hónapig is ugyanazt a ruhát, alsóneműt kénytelen viselni. A rendőrségi fogdába általában beengednek tisztasági csomagot és ruhát a fogvatartottaknak, de például **SJ** elmondta, hogy neki ezt nem engedték meg, hozzátartozóit elküldték a rendőrségi fogdától, így 2004. december 9-e és 2005. január 4-e között egyáltalán nem kapott csomagot, abban a ruhában volt, amiben elfogták. (Az ilyen és ehhez hasonló helyzeteken remélhetőleg változtatni fog a Legfőbb Ügyészség nemrégiben kiadott állásfoglalása, amely a csomagküldést nem vonja a kapcsolattartás fogalma alá, ezért nem köti ügyészi engedélyhez.)

A BVOP tájékoztatása szerint **SJ** állításai a nyilvántartás szerint valótlanok bizonyultak.

A fogvatartottak elmondása szerint a tatabányai ügyészség különösen lassan intézi a kapcsolattartásra vonatkozó kérelmeket. **ME** elmondta, hogy lassan három hónapja kérte a kapcsolattartás engedélyezését, azonban azóta sem kapott választ. **BI** pedig édesanyjával való kapcsolattartását kérte a telefonon keresztüli kapcsolatra is kiterjeszteni, erre azonban február vége óta nem kapott választ.

A parancsnok hozzátette, hogy véleménye szerint az előzetes fogvatartottaknak ez a legáltalánosabb problémája. Elmondta, hogy az intézet keveset tehet az ilyen ügyekben. A parancsnok tájékoztatást adott arról is, hogy mivel a fenti két ügyben valóban aránytalanul hosszú idő telt el a kérvények benyújtása óta, és ezt már a fehérvári bv. ügyész is észlelte, a fehérvári ügyész megígérte az intézet vezetésének, hogy e tárgyban levélben keresi meg tatabányai kollegáját.

4. A női zárka az egyik folyosó végén kapott helyet, előtte pedig a nem dolgozó jogerős fogvatartottak, illetve a megőrzéses fogvatartottak kerültek elhelyezésre. A jogszabályok értelmében jogerős fogvatartottaknak napközben lehetőségük lenne a folyosón tartózkodni

(hiszen börtön fokozatúak), de mivel a különböző nemű fogvatartottakat el kell különíteni, a férfiak zárkáit bezárják, amíg a nők (pl. a szabad levegőn tartózkodásra induláskor) átvonulnak ezen a részen. Azonban előfordul, hogy a nők elvonulása után is zárva maradnak a férfiak zárkái, amíg a női fogvatartottak egyórás sétájukat töltik, vagy orvosi vizsgálaton vesznek részt. A fogvatartottak hozzátették, hogy bizonyos felügyelők a női fogvatartottak elvonulása után mindig kinyitják ilyen esetekben a zárkákat, mások viszont egyszerűbbnek látják a zárka zárva tartását a nők visszatéréséig.

A parancsnok elmondta, hogy eddig ilyen panasszal nem találkozott, de ellenőrizni fogja a zárkák nyitva tartására vonatkozó gyakorlatot.

A BVOP tájékoztatta a Bizottságot, hogy a parancsnok intézkedett a sérelmezett eljárás megszüntetése érdekében: a nyitott körletek zárkáit csak indokolt időtartamban tartják zárva.

5. Több fogvatartott panaszolta, hogy a séta ideje nem egészen egy óra, gyakran csak 45-50 perc. Szerintük ez azért van, mivel az időt nem az udvarra való érkezéstől, hanem a zárkák előtt való sorakozástól (egyesekek szerint a zárkák kinyitásától) kezdve számítják.

A parancsnok tájékoztatása szerint – a szűk napirend miatt – az a gyakorlat, hogy a délelőtti folyamán általában három csoportban sétálnak a fogvatartottak. 8 és 11 között kell a sétákat lebonyolítani, így valóban nem jut teljes egy óra egy csoportra, mivel a levonulás, létszámmellenőrzés, stb. is időt vesz el. Esetenként előfordul azonban az is, hogy az előírtnál több időt biztosítanak.

A BVOP tájékoztatta a Bizottságot, hogy a szabad levegőn tartózkodás időkerete 08:00-11:45-ig módosult, így lehetséges az 1 óra szabad levegőn tartózkodás. Amennyiben a kibővített időtartam nem lenne elegendő, délután is szervezhető szabad levegőn tartózkodás.

6. Több fogvatartott panaszolta, hogy reggel 9-ig nincsen lehetőség TV-t nézni. Hozzáadték még, hogy mivel ilyenkor áram sincsen – a TV-adást az áram lekapcsolásával szüntetik meg – a fogvatartottaknak nincsen lehetőségük kávé- vagy teavíz melegíteni.

A parancsnok elmondta, hogy azért szüntette meg a reggeli tévénézést, mivel a fogvatartottak a körletrend kialakítása, illetve a borotválkozás, mosdás helyett ebben az időszakban is a TV-t nézték, azaz ez nem takarékosági intézkedés volt. Hozzáette, hogy az ébresztő után félórányi időtartamban van áram, így akkor van lehetőség a kávé, teavíz forralására.

7. A házirend szerint az edzőterem használatát kérelmi lapon kell kérni, az engedélyt az orvos és a nevelő véleménye alapján a fogvatartotti ügyek osztályának vezetője adja meg. A szociális segédelőadó a használatra jogosultak maximum 7 fős csoportjairól hetente listát készít, amelyet egyeztet és aláírat az ápolóval és a biztonsági osztály vezetőjével, majd átad a körlet-főfelügyelőnek. E szabályok alapján valójában az a gyakorlat alakult ki, hogy az edzőterem használatát kérelmező fogvatartott csak akkor kapott engedélyt, ha az összeállított 6-7 fős csoportokból valaki (szabadulás, átszállítás, egyéb ok miatt) kiesett. Erre egyes fogvatartottaknak adott esetben három vagy akár négy hónapot is várniuk kellett.

Mivel az előzetes fogvatartottak a Bv. tvr. 118. § (1) bekezdés e) pontja alapján jogosultak az intézet sportlétesítményeinek használatára, így a kialakult gyakorlat jogszabályellenes.

Jelzésünk nyomán a parancsnok ígéretet tett arra, hogy a csoportokat két turnusba osztják, így a használatot rendszeresen igénylő 50-60 fő mindegyike számára jut majd lehetőség a kondicionálóterem használatára.

A Házirend szerint az edzőtermet nem használhatják a IV. biztonsági fokozatba sorolt fogvatartottak, pedig a 6/1996. IM rendelet 44. § (1) bekezdése szerint a biztonsági csoportba való sorolás a fogvatartott törvényben biztosított jogait nem érinti, márpedig az intézet sportolási lehetőségeinek igénybevétele ilyen jog.

A parancsnok elmondta, hogy tisztában van a problémával, azonban a biztonsági kockázatot olyan magasnak ítélte, hogy kénytelen volt ilyen döntést hozni. Véleménye szerint a legkezelhetetlenebb, ön- és/vagy közveszélyes fogvatartottaknak nem szabad lehetőséget adni arra, hogy nehéz fémtárgyakhoz, súlyzókhöz jussanak.

A BVOP tájékoztatása szerint hétfőtől csütörtökig a férfiak, pénteken a nők használhatják napi egy óra időtartamban az edzőtermet. A parancsnok megváltoztatta a IV-es biztonsági csoportba sorolt fogva tartottak jogait korlátozó utasításait.

8. Az intézetben található magánzárkák ablakait borító rács olyan sűrű, hogy a legerősebb napsütésben is alig jut valamennyi természetes fény a zárkákba. A magánzárkában a WC ülőke nélküli, folyóvíz pedig nincsen.

A parancsnok elmondta, hogy bár az ablak ilyen kialakítása elsősorban az ún. „liftezés” (tárgyak átjuttatása más zárkából az ablakokon keresztül) megakadályozására szolgál, a természetes fény hiánya valóban probléma, így megvizsgálják az építészeti lehetőségeket, és a kilátásgátlót el fogják távolítani. Mosdót azonban nem kíván a magánzárkában elhelyezni, mivel az lehetőséget biztosítana arra, hogy a fogvatartott elárassza a zárkát. A vízellátást a ballonos rendszerrel megoldottnak gondolja.

A BVOP közölte, hogy a magánelzárás végrehajtására szolgáló helyiségek közül egyben kísérletképpen kicserélik a fényt elzáró elemet, és a tapasztalatok értékelését követően tervezik a fennmaradó kettő magánzárka átalakítását is.

9. Az intézetben tartózkodó megőrzéses fogvatartottak zárkája egész nap zárva van, azaz kvázi fegyházas körülmények között tartják őket. TV és asztal sincsen a zárkában.

A parancsnok azt válaszolta, hogy mivel ezeknek a fogvatartottaknak nem kapja meg a teljes nyilvántartási anyagát, így ismeretlenként biztonsági veszélyforrást jelentenek. Ezért nem érezhetőek össze a többi jogerős fogvatartottal, és nem lehet eldönteni róluk, hogy melyikük esetében lehetne nyitva tartani, illetve kellene zárva tartani a zárkaajtókat.

A fenti érvelés nem veszi figyelembe azt, hogy a megőrzéses fogvatartottakra nem vonatkoznak eltérő szabályok, így – ha nem fegyház fokozatban vannak – zárkájuk zárva tartása jogszabályellenes. A parancsnoknak joga van időlegesen az ajtók zárva tartását elrendelni, ezt azonban csak biztonsági okból, rendkívüli esemény bekövetkezésének a megelőzése, megszakítása vagy felszámolása érdekében teheti meg. Ilyen ok pedig a megőrzéses fogvatartottak esetében – általánosságban - nem állapítható meg. A megőrzéses

fogvatartottak helyzetét sajnálatos módon az új Bv. kódex tervezete sem rendezi, noha számos speciális problémájukkal gyakran találkozunk látogatásaink során.

A BVOP tájékoztatta a Bizottságot, hogy a megőrzéses fogva tartottakra vonatkozó helyi szabályozást felülvizsgálták, ezen túl az ilyen személyeket végrehajtási fokozatuknak és státuszuknak megfelelő zárkában helyezik el.

A zárka TV helyzetével kapcsolatban a parancsnok elmondta, hogy majdnem minden zárkának tudnak készüléket biztosítani. Két készülék beszerzése van folyamatban. Hozzátette, hogy kérte a fogvatartottakat: amennyiben erre lehetőségük van, hozzanak be saját TV készüléket, mert több készülék vásárlására az intézetnek nincsen anyagi lehetősége.

10. Az intézet könyvtárában nem található meg a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.), amire – különösen az előzetes fogvatartottak nagy száma miatt – szükség lenne.

A BVOP tájékoztatta a Bizottságot, hogy Be-t a könyvtár részére beszerezte az intézet.

11. Egy fogvatartott azt panaszolta, hogy nem lehet gyógyszer nála a zárkában, pedig más intézetekben – gyógyszer tartási engedéllyel – van erre lehetőség.

A parancsnok elmondta, hogy a fogvatartottak között nagy piaca van a gyógyszereknek, és gyógyszerrel elkövetett öngyilkossági kísérlet is előfordult már. Ezt megelőzendő nem engedik a gyógyszerek tartását. A szükséges gyógyszerekkel éjszakára felszerelik a felügyelőket, akik a gyógyszer kiadása előtt telefonon beszélhetnek a nővérekkel is.

A BVOP tájékoztatta a Bizottságot, hogy az orvos indokolt esetben engedélyezi krónikus betegségben szenvedő számára a rosszulletek megelőzésére szolgáló gyógyszerek zárkában tartását, más esetben a parancsnok által közölt indokoknak megfelelően a gyógyszer tartása tilos.

12. Egyes fogvatartottak elemes ventilátort szerettek volna a zárkában tartani.

A parancsnok ezt a kérést nem tartotta teljesíthetőnek.

13. Több fogvatartott panaszkodott, hogy a zárkák szellőzése különösen a nyári időszakban nagyon rossz, és szeretnék, ha a „tátikák” lenyitásával ez megoldható lenne.

A parancsnok tájékoztatót, hogy már elkészültek a „tátikák” nyílásába helyezhető fémrácsbetétek, melyek felhelyezése hamarosan megkezdődik, és így lehetőség nyílik a „tátikák” állandó nyitva tartására.

14. Néhány fogvatartott arról számolt be, hogy az ügyvédi beszélőt, illetve az ügyvédi telefonokat is lehallgatják az intézetben. Az ügyvédi beszélők ugyanabban a helyiségben kapnak helyet, ahol a többi beszélőt is tartják, így elméletileg más fogvatartottak is hallhatják a védővel folytatott beszélgetéseket.

A parancsnok elmondta, hogy az ügyvédi beszélőt és telefonbeszélgetéseket nem hallgatják le. Beszámolt továbbá arról, hogy a telefonbeszélgetéseket a nevelők ellenőrzik (ez nem

vonatkozik a védővel való beszélgetésre), mivel azonban a nevelők így is túl vannak terhelve, így ez az ellenőrzés is gyakran csak látszólagos.

Egyéni panaszok

Az egyéni panaszok nagy része a fentiekben ismertetett általános panaszokkal, vagy az előzetes fogvatartottak kapcsolattartásával, illetve a büntetőeljárás visszasságaival volt összefüggésben.

A 35-ös számú zárka (15 férőhely, 8 fő fogvatartott) lakói jelezték, hogy a három mosdóból csak egy működik, és a WC folyamatosan folyik, ezen kívül a 2-es zárkában szétfeslett a felmosóröngy.

Ezeket a panaszokat a parancsnok fogadta, de megjegyezte, hogy a fogvatartottak a felügyelőknek is jelezhetnék volna az ilyen jellegű problémáikat.

További érdemi panasz nem jutott el hozzánk.

Az intézményről számos „tapasztaltabb”, több börtönt megjárt fogvatartott azt mondta el, hogy az általuk megismertek közül ez a legjobb intézet. Dicsérték a felügyelőket – bár egyikük egy idősebb fogvatartottat a megfigyelők füle hallatára „tatázott” és tegezett le –, az első szinten dolgozó nevelőt, és különösen a kosztot. Az intézet vezetése láthatóan igyekezett a legsúlyosabb gondokat, így a beszélők és a telefonálás kérdését megoldani. A legnagyobb jó szándék sem segít azonban azon a súlyosan jogsértő helyzeten, hogy 7 négyzetméteren négyen zsúfolódnak össze – hónapokra.

A jelentést dr. Honyek Péter állította össze

* * *

Orvosi Jelentés

2005. június 8-án a Magyar Helsinki Bizottság orvos megbízottjaként részt vettem a Fejér Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben történt látogatáson.

A Börtönparancsnok szívélyesen fogadott, s kérdéseimre elmondta, hogy az elméletileg 117 fő befogadására létesült intézményben jelenleg 168 főt tartanak fogva.

A zárkák 2-től 16-18 személyesek, általános a három-emeletes ágy. Minden zárkához tartozik WC, hideg-vizes kézmosási lehetőséggel. Fürdőszoba (zuhanyozós) emeletenként van kialakítva, s mivel az egyik fürdőblokkot épp most korszerűsítik, így zuhanyozási lehetőség csak heti kétszer van. Kivételt képeznek a dolgozók, a nők és azok a fogvatartottak, akiknek egészségügyileg indokolt, ők naponta zuhanyozhatnak.

Jelenleg egy női zárkájuk van, nyolc női fogvatartottal. A kb. 40 főnyi jogerősen fogvatartott közül 32-34 fő dolgozik, a többiek az ellenük folyó új eljárás miatt nem dolgozhatnak.

Az étkezés a cellákban történik, a legkülönbözőbb diétás előírásoknak is eleget tudnak tenni, ezt a főorvos ellenőrzi. (Kivétel a kóser koszt, de a parancsnok elmondása szerint végső soron ezt is megoldják valahogyan.)

A munkahelyek, műhelyek a földszinten egy külön folyosórészen vannak, itt kapott elhelyezést az egészségügyi körlet is. Sportolási lehetőséget nyújt a konditerem, a pingpongasztal, valamint a sétálóudvaron felállított kosár-palánk és nyújtó is.

A parancsnok elmondta, hogy mindenben arra törekednek, hogy a fogvatartottak jól érezhessék magukat, emberi módon élhessenek. Ha valakinek nincs pénze, kap tisztálkodási felszerelést, WC-papírt, borotvát, szappant, sampont, vattát vagy betétet, fogkefét, fogkrémet, stb.

Van egy külső cég által üzemeltetett üzletük is, jól felszerelt, a higiénés előírásoknak megfelelő. Itt vásárolhatnak maguknak a fogvatartottak tartós élelmiszert, sőt a téli hónapokban még néhány romlandó terméket (pld. sajtot, tejfölt) is. A nyári melegben védőitalt biztosítanak a dolgozók számára. A nyári fülledtség ellen kitaláltak egy biztonságos szellőztetési lehetőséget: a taticákat olyan ráccsal látják el, ami megakadályozza a visszaéléseket, de biztosítja a zárakban a légmozgást.

Az egészségügyi körlet egy belgyógyászati és egy fogászati rendelőből áll, különböző kiszolgáló helyiségek (öltöző, gyógyszerraktár, mellék helyiségek) csatlakoznak hozzá. Van még egy betegszoba is, ez a zárak mellett, a körleten helyezkedik el, és fekvőbeteg, esetleg fertőző beteg elkülönítésére szolgál, de szükség esetén egy-egy újonnan befogadottat is el tudnak helyezni ott.

Az egészségügyi körlet vezetője a felnőtt szakápolói képzettség mellett megszerezte a fogászati szakasszisztensi képesítést is. A másik ápolónő felnőtt szakápoló és foglalkozás-egészségügyi szakasszisztens. Látogatásomkor épp ő volt szolgálatban, és nagyon kedvesen, készségesen vezetett végig engem az egészségügyi körleten valamint a műhelyeken, konyhán, sétálóudvarokon és a zárak egy részén.

Erika nővér elmondta, hogy két részmunkaidős orvos látja el vállalkozás keretében a fogvatartottak egészségügyi ellátását – egy fogorvos (adjunktus, mellékesen szájsebészti képesítése is van), és egy nyugdíjas belgyógyász (mellesleg igazságügyi orvosszakértő).

Fogászati rendelés egyszer (kedden délután), belgyógyászati rendelés kétszer van hetente, (elvből kedden és csütörtökön délután, de ez szükség esetén módosulhat). Az orvoshoz jelentkezés többnyire a nővérről való találkozás során (reggeli-déli-esti gyógyszerosztás kapcsán) történik, de szükség esetén még rendelés közben is telefonálhatnak az örök, ha valamelyik fogvatartottnak panasa van, az orvos megnézi. Ha a rendelési időn kívül lesz valaki rosszul, telefonon konzultálnak az orvossal, vagy sürgős esetben a nővér maga is kihívhatja a mentőt.

Gyógyszerrel megfelelően el vannak látva, minden szükséges gyógyszert meg tudnak szerezni a fogvatartottak számára.

Szakorvosi vizsgálatok általában Székesfehérváron a szakrendelőben történnek (jó az együttműködés, előjegyzés alapján, pontos időre viszik a beteget, alig kell várniuk), de szükség esetén a Tököli Bv. kórházba is beutalhatók a fogvatartottak.

Egy éve pszichológus is dolgozik a BV területén, heti egy napon rendel, egyéni foglalkozásokat tart.

Erika nővérrel való beszélgetésem és a látottak arról győztek meg, hogy a bv. intézet vezetősége és dolgozói emberségesen végzik munkájukat. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a fogvatartottak elégedettek, szinte jókedvűnek tűntek nekem, és nem panaszkodtak, sőt azt hangoztatták, hogy jól érzik magukat.

Egyetlen fogvatartott jelzett egészségügyi panaszt: RF. Elmondta, hogy régóta tud psoriasisáról, aminek nagyon jót tesz a napfény, ezért kérte a börtönparancsnok urat, engedélyezze számára, hogy a sétálás közben vehesse le a felső trikóját. Tőlünk csak azt szeretné kérni, támogassuk a kérését, hisz most mindenféle izgalom miatt nagyon csúnya a bőre, viszket is, és nagyon jó lenne, ha kaphatna engedélyt egy kis napoztatásra. Az egészségügyi ellátással egyébként maximálisan elégedett volt. Megígértük neki, hogy igyekszünk szólni az érdekében, hisz a psoriasis olyan bőrbetegség, aminek valóban jót tesz a napozás. (Egyébként a főorvos és a nővér is támogatták kérését.)

A BVOP közölte, hogy a fogva tartott megkapta a kért engedélyt.

A jelentést készítette Dr Méhes Mária belgyógyász, nephrológus szakorvos, a Magyar Helsinki Bizottság orvosa